

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain 1 ja 24 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain 1 ja 24 §:n muuttamisesta (HE 169/2024 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty hallintovaliokuntaan ja maa- ja metsätalousvaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- hallintovaliokunta HaVL 22/2024 vp
- maa- ja metsätalousvaliokunta MmVL 23/2024 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Ariann Grandell, työ- ja elinkeinoministeriö
- erityisasiantuntija Anni Valovirta, yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
- johtava asiantuntija Janne Kinnunen, Maahanmuuttovirasto
- lakimies Jussi Hyrkäs, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, työsuojelun vastuualue
- ryhmäpäällikkö Hanna Määttä, Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- palvelujohtaja Mari Tuomikoski, Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto
- toiminnanjohtaja Birgitta Partanen, Arktiset Aromit ry
- neuvottelujohtaja Antti Hakala, Elintarviketeollisuusliitto ry
- johtava asiantuntija Antti Vaaja, Kaupan liitto ry
- toimitusjohtaja Kristel Nybondas, Maaseudun Työnantajaliitto MTA ry
- ulkomaalaistaustaisen työvoiman yksikön päällikkö Riikka Vasama, Teollisuusliitto ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- ulkoministeriö
- oikeusministeriö
- sisäministeriö

Valiokunnan mietintö TyVM 16/2024 vp

- maa- ja metsätalousministeriö
- sosiaali- ja terveysministeriö
- aluehallintovirastot, työsuojelun vastuualueet
- KEHA-keskus
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- Suomen Yrittäjät ry
- Rikosuhripäivystys
- vanhempi ekonomisti Henna Busk, Pellervon taloustutkimus PTT
- Hedelmän- ja Marjanviljelijäin liitto ry
- Marja Bothnia Berries Oy Ltd
- Pakkasmarja Oy

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annettua lakia. Lain soveltamisalaa ja asetuksenantovaltuutta muutettaisiin siten, että luonnontuotteiden keruu voitaisiin valtioneuvoston asetuksella lisätä sääntelyn piiriin.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavan kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annettua lakia (907/2017), jäljempänä kausityölaki. Esityksen mukaan lain soveltamisalaa ja asetuksenantovaltuutta muutetaan siten, että luonnontuotteiden keruu voidaan valtioneuvoston asetuksella lisätä sääntelyn piiriin.

Esityksen tavoitteena on saattaa luonnonmarjankerääjät normaalien maahantulomenettelyiden piiriin sisällyttämällä luonnonmarjanpoiminta kausityölain soveltamisalaan. Lisäksi tavoitteena on korjata kausityölain soveltamisalaa niin, että se paremmin vastaa alakohtaiseen tarpeeseen kausittaiselle työvoimalle. Esityksellä tavoitellaan myös luonnonmarjankerääjien aseman parantamista, kun heille taataan vähimmäisansiot ja liiketoiminnan riski siirtyä yrityksille.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena ja puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana.

Valiokunnan mietintö TyVM 16/2024 vp

Hyväksikäytön ehkäisy

Luonnontuotteiden teollinen talteenotto Suomessa on vuodesta 2005 lähtien nojautunut voimakkaasti Thaimaasta Suomeen tuleviin kerääjiin. Vuosien varrella on noussut esiin ihmiskauppaepäilyjä, joista osa on johtanut syyteharkintaan ja tuomioihin. Syksyllä 2022 marja-alalla paljastui laaja-alainen ihmiskauppaepäily, jossa syytteet nostettiin kevättalvella 2024. Myös syksyllä 2023 paljastui uusia rikosepäilyjä. Ihmiskauppaepäilyissä on kyse siitä, että kerääjien epäillään joutuneen pakkotyön uhreiksi. Syytteiden mukaan heidät on muun muassa pakotettu tekemään todella pitkiä työpäiviä, heille ei ole annettu riittävästi ruokaa ja tarjottu ruoka on ollut laadultaan huonoa. Ansiot ovat myös saattaneet jäädä pieniksi, ja jotkut kerääjät ovat jopa jääneet tappiolle suurien matkakulujen vuoksi.

Luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta annettu laki (487/2021), jäljempänä marjalaki, säädettiin vuonna 2021. Lain tavoitteena oli parantaa luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellista asemaa sekä tasapuolistaa luonnontuotealalla toimivien yritysten kilpailumahdollisuuksia. Syksyllä 2022 esiin tulleiden vakavien rikosepäilyjen myötä kävi kuitenkin ilmi, että marjalailla ei pystytä riittävästi vastaamaan alalla esiintyviin hyväksikäyttöongelmiin. Marjalaki on myös rakennettu sen oletuksen varaan, että kerääjät pääsääntöisesti saapuvat maahan turistiviisumilla. Ulkoministeriö tiedotti 15.3.2024 keskeyttävänsä luonnontuotemarranpoimijoiden Schengen-viisumihakemusten vastaanoton Thaimaassa thaimaalaisten viranomaisten kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta. Keskeytys merkitsi, ettei Thaimaan luonnontuotemarrankerääjille myönnetty Schengen-viisumeita kesän 2024 satokaudeksi.

Nyt käsiteltävässä hallituksen esityksessä ehdotettujen muutosten myötä luonnontuotemarranpoimintaan kolmansista maista saapuvat henkilöt ovat jatkossa pääasiassa työsuhteisia kausityöntekijöitä. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta toteaa, että työsuhde tai kausityöhön vaadittava maahantulolupa eivät yksin poista riskiä työperäisestä hyväksikäytöstä, vaan rinnalle vaaditaan myös muita toimenpiteitä, kuten alan omaa vastuullisuustyötä. Riskien hallinta kuitenkin helpottuu, kun poimijat kausityöntekijöinä ovat työlaainsäädännön piirissä, jolloin heihin soveltuu muun muassa työsuhdetta, työturvallisuutta sekä työterveyshuoltoa koskeva lainsäädäntö, jonka noudattamista työsuojeluviranomainen valvoo. Lisäksi soveltuvan yleissitovan työehtosopimuksen (maaseutuelinkeinojen työehtosopimus) säännökset tulevat noudatettaviksi.

Valiokunta kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että tähän asti luonnontuotteiden kerääjien ansioihin ovat vaikuttaneet muun muassa satotilanne, sää sekä luonnontuotteiden hinta. Esityksessä ehdotettu muutos takaa kerääjille työnantajan maahantulopaprosessissa esittämän palkan ja samalla lupaa varten vaaditun minimoitoimeentulon. Kokonaisuudessaan kerääjien asema on näin ollen turvatumpi kausityöntekijöinä.

Esityksen suhde marjalakiin

Luonnontuotemarranpoiminnan sisällyttämisellä kausityölaain soveltamisalaan ei automaattisesti muuteta kaikkea luonnontuotemarranpoimijoiden keräämistä työsuhteiseksi työksi. Esimerkiksi Suomessa jo oleskelevat ulkomaalaiset tai tänne esimerkiksi viisumivapauden nojalla saapuneet henkilöt voivat jatkossakin poimia marjoja itsenäisesti tai järjestetymmin marjalain puitteissa. Valiokunta toteaa, että tämä saattaa johtaa tulkintatilanteisiin siitä, onko toiminta työsuhteista vai ei. Näitä tulkintatilanteita esiintyy kuitenkin jo nyt alalla, kun esimerkiksi marjatiloilla työskentelevät poimijat ovat poimineet vapaa-ajallaan metsämarranoja. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää maa- ja

Valiokunnan mietintö TyVM 16/2024 vp

metsätalousvaliokunnan lausunnossa (MmVL 23/2024 vp) esitetyn mukaisesti tärkeänä, että säädosmuutosten vaikutuksia suhteessa kausityölain mukaisen työpäivän jälkeiseen vapaa-ajalla tapahtuvaan luonnonmarjojen keräämiseen seurataan aktiivisesti ja mahdollisiin tulkintaongelmiin pyritään löytämään yhteisiä ratkaisuja viranomaisten ja alan toimijoiden kesken.

Esityksessä marjalakia ei esitetä muutettavaksi. Asiaa perustellaan sillä, että mahdolliset muutokset on tarkoituksenmukaista tehdä vasta, kun nähdään, missä määrin alalla siirrytään työsuhteisiin ja miten tarpeelliseksi marjalaki ylipäänsä jää. Marjalain kumoaminen ei myöskään tarkoittaisi, etteikö itsenäistä poimintaa voitaisi harjoittaa, ja tällaisessa tilanteessa marjalaki tarjoaa kuitenkin tietyn vähimmäissuojan poimijalle. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää maa- ja metsätalousvaliokunnan tapaan keskeisenä, että marjalain toimivuutta ja kehittämistä tarkastellaan ja tarvittaessa lain toimivuuden parantamiseksi tehdään muutoksia.

Vaikutukset yrityksiin

Esityksessä todetaan, että työsuhteeseen siirtyminen voi heikentää joidenkin yritysten edellytyksiä kannattavalle liiketoiminnalle. Yritysten kustannukset nousevat, kun poimijat palkataan työsuhteisiin. Kohonneet kustannukset syntyvät muun muassa kohonneista palkkakustannuksista, sairausvakuutusmaksusta ja työeläkevakuutusmaksusta. Marja-alan toimijat ovat myös esittäneet huolen siitä, että aikaisemmin hyvin ansainneiden poimijoiden nettoansiot saattavat laskea ja poimijoiden kiinnostus saapua Suomeen näin vähentyä.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta toteaa, että muutosten vaikutuksia yrityksiin on aiheellista seurata. Valiokunta kuitenkin tähdentää, että Suomesta poimitut luonnonmarjat eivät tällä hetkellä kaikilta osin vastaa asiakkaiden edellyttämää vastuullisuuden tasoa. Ulkomaisten kerääjien hyväksikäyttöön syyllistyneet yritykset ovat aiheuttaneet toiminnallaan haittaa myös lainsäädännön vaatimuksia noudattaneille yrityksille ja koko marja-alan maineelle. Vastuullisuuden varmistaminen on elinehto luonnonkeruualan kehittämiseksi ja toimialan kilpailukyvyn varmistamiselle tulevaisuudessa.

Lopuksi valiokunta nostaa esiin myös kaupallisen marjanpoiminnan vaikutukset jokaisenoikeuksien rajoihin. Arvioitaessa jokaisenoikeudella toimimisen sallittavuutta ratkaisevaa on, aiheutuuko toiminnasta vähäistä suurempaa haittaa maanomistajalle, maankäytölle tai luonnolle. Kaupallisen ja ohjatun toiminnan laajuus saattaa joissain tilanteissa ylittää jokaisenoikeuden rajat, mutta käytännössä marjanpoimintaan on vaikea puuttua, vaikka siitä aiheutuisikin maanomistajalle tai luonnolle haittaa. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunnossa esitetyn mukaisesti tärkeänä, että työnantajat huolehtivat työsuhteessa toimivien marjanpoimijoiden kouluttamisesta toimimaan jokaisenoikeuksien rajojen puitteissa sekä liikkumaan luonnossa ja toisen omistamilla alueilla hyvien käytäntöjen mukaisesti.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 169/2024 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Valiokunnan mietintö TyVM 16/2024 vp

Helsingissä 3.12.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Saara-Sofia Sirén kok
varapuheenjohtaja Lauri Lyly sd
jäsen Miko Bergbom ps
jäsen Jessi Jokelainen vas
jäsen Tuomas Kettunen kesk
jäsen Mikko Lundén ps
jäsen Niina Malm sd
jäsen Anders Norrback r
jäsen Olga Oinas-Panuma kesk
jäsen Jorma Piisinen ps
jäsen Mikko Polvinen ps
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Tere Sammallahti kok
jäsen Timo Suhonen sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

istuntoasiainneuvos Miika Suves